

GODINA 2, BROJ 2, JUNI (2023.)

BILTEN

INSTITUTA ZA AKREDITIRANJE BIH

**AKREDITACIJA: PODRŠKA BUDUĆNOSTI
GLOBALNE TRGOVINE**

GODINA 2, BROJ 2, JUNI (2023.)

BILTEN

INSTITUTA ZA AKREDITIRANJE BIH

**AKREDITACIJA: PODRŠKA BUDUĆNOSTI
GLOBALNE TRGOVINE**

Bilten Instituta za akreditiranje BiH, BATA

2023. godina, broj 2

Osnivač i izdavač

Institut za akreditiranje Bosne i Hercegovine

Za izdavača

Direktor mr.sc. Dražan Primorac

Glavni i odgovorni urednik

Sanja Vidović, dipl. ing. maš.

Članovi redakcije

Klelija Balta, dipl. ing. geol.

Daniela Smiljić, prof. eng. jezika

Sanela Avdagić-Tanković, DVM

mr.sc. Erna Skenderović dipl. ing. hem.

Danijel Kraljević, MA dipl. ing. maš.

Dizajn

Institut za akreditiranje Bosne i Hercegovine

Tiraž

30 primjeraka

Bilten je moguće preuzeti u elektronskom obliku na internet stranici Instituta www.bata.gov.ba.

Bilten se objavljuje jednom godišnje.

Prilikom preuzimanja podataka iz ovog izdanja, obavezno navesti izvor!

SADRŽAJ

<i>Impresum</i>	4
<i>Sadržaj</i>	5
<i>Uvodna riječ</i>	7
<i>Standard ISO/IEC 17025:2017 - pet godina implementacije iz ugla laboratorija i akreditacionog tijela</i>	8
<i>Novo izdanje standarda ISO 15189</i>	12
<i>Održivost u laboratorijama – put prema zelenim laboratorijama</i>	15
<i>SABiH u brojkama</i>	16
<i>Svjetski dan akreditacije</i>	18

SADRŽAJ

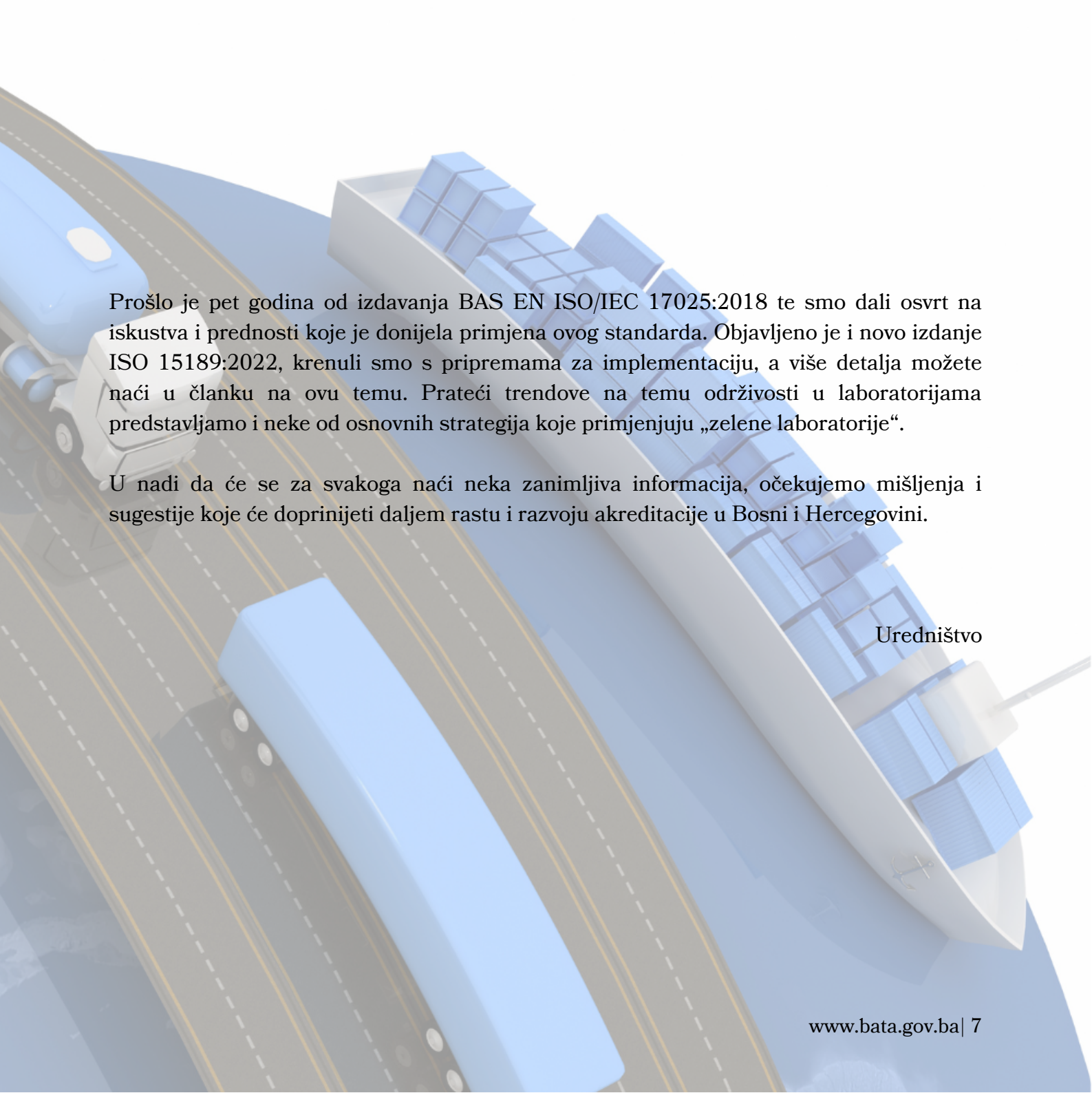
Uvodna riječ

Poštovani,

Akreditacija: Podrška budućnosti globalne trgovine tema je kojom 2023. obilježavamo Svjetski dan akreditacije. Uz prigodan program i ovaj bilten, želja nam je ukratko predstaviti aktivnosti koje su obilježile godinu iza nas te glavnu temu ovogodišnjeg obilježavanja.

Sticanjem statusa zemlje kandidatkinje za članstvo u Evropskoj uniji otvorene su nove mogućnosti za unapređenje rada cjelokupne infrastrukture kvaliteta u Bosni i Hercegovini. Kao potpisnici Multilateralnog sporazuma sa Evropskom akreditacijom (EA MLA), BATA i država Bosna i Hercegovina preuzele su ozbiljne obaveze koje treba kontinuirano izvršavati. Danas kada imamo blizu 180 akreditiranih tijela i kapacitete jednake onim od prije desetak godina, jasno je da to nije nimalo lagan zadatak.

„Akreditiran jednom, prihvaćen svugdje“ deviza je koju nosi EA MLA sporazum i koju trebaju koristiti i podržavati sve zainteresirane strane u Sistemu akreditiranja Bosne i Hercegovine (SABiH). Obzirom na značajan rast broja akreditiranih tijela, akreditacija je očigledno prepoznata kao mehanizam koji otvara vrata međunarodnom tržištu, a usklađivanje zakonodavstva sa Evropskom unijom jedna je od važnijih pretpostavki za korištenje svih prednosti akreditacije i EA MLA sporazuma.

A 3D illustration of a road with several trucks and a ship. The road is grey with yellow dashed lines. There are three trucks: a white truck with a blue tank, a blue truck, and a white truck with a blue trailer. A large white ship with blue accents is on the right side of the road. The background is white.

Prošlo je pet godina od izdavanja BAS EN ISO/IEC 17025:2018 te smo dali osvrt na iskustva i prednosti koje je donijela primjena ovog standarda. Objavljeno je i novo izdanje ISO 15189:2022, krenuli smo s pripremama za implementaciju, a više detalja možete naći u članku na ovu temu. Prateći trendove na temu održivosti u laboratorijama predstavljamo i neke od osnovnih strategija koje primjenjuju „zelene laboratorije“.

U nadi da će se za svakoga naći neka zanimljiva informacija, očekujemo mišljenja i sugestije koje će doprinijeti daljem rastu i razvoju akreditacije u Bosni i Hercegovini.

Uredništvo

Standard ISO/IEC 17025:2017

pet godina implementacije iz ugla laboratorija i akreditacionog tijela

Tranzicija na novo izdanje

Nakon objave novog izdanja standarda ISO/IEC 17025:2017, koji je značajno unaprijeđen u odnosu na prethodno izdanje ISO/IEC 17025:2006, akreditirane ispitne i kalibracione laboratorije su uspješno provele tranziciju na novo izdanje. Standard je omogućio jasniji uvid u procese ispitivanja i kalibracije, od preispitivanja zahtjeva do izdavanja izvještaja o ispitivanju ili kalibracijama. Laboratorije su na osnovu analize rizika prilagodile svoje sisteme stvarnim potrebama, u zavisnosti od složenosti strukture i područja rada, pri tome ne kompromitirajući aspekte koji utiču na kvalitet rezultata ispitivanja i kalibracija. Prilikom primjene analize rizika, laboratorije su nastojale da uspostave ravnotežu između troškova i kvaliteta rezultata ispitivanja i kalibracija.

ISO/IEC 17025:2005

ISO/IEC 17025:2017

Implementacija prema specifičnim potrebama

Novim izdanjem standarda ISO/IEC 17025:2017 omogućeno je da sistem može biti dokumentiran do nivoa koji je prikladan za potrebe laboratorije, čime se smanjila obimnost dokumentacije. U vezi sa zahtjevima za resurse, značajna olakšanja su omogućena u pogledu osoblja. Isključivanjem obaveznog zahtjeva za zamjenike ključnog osoblja, kao i za poziciju predstavnika za kvalitet ostavljeno je da laboratorije, u skladu sa svojim potrebama i na osnovu procjene rizika, odrede potrebu za zamjenskim osobljem,

kao i raspodjelu aktivnosti na razvoju i održavanju sistema kvaliteta na raspoloživo osoblje. Laboratorije su objavom novog izdanja standarda imale priliku da prilagode svoj sistem stvarnim potrebama u zavisnosti od složenosti laboratorije, budući da je novo izdanje imalo manje propisanih zahtjeva, umjesto kojih je omogućeno razmišljanje zasnovano na riziku, što je najviše koristilo manjim laboratorijama.

Upravljanje informacijama

Zahtjevi za upravljanje informacijama u novom izdanju standarda su omogućili jasniji prikaz nastanka, zapisivanja i kontrole podataka koji nastaju u laboratoriji, bez obzira da li se radi o sistemima koji koriste softver ili printane forme zapisa. Imajući u vidu aktuelnost digitalne transformacije u industriji, pa tako i u laboratorijama, uključivanjem zahtjeva za upravljanje informacijama u standard postignut je napredak, budući da laboratorije u značajnoj mjeri koriste informacione sisteme. Za laboratorijske informacione sisteme su propisani zahtjevi za validaciju u smislu dokazivanja prikladnosti za upotrebu. Potrebno je naglasiti da je prepoznat nedostatak smjernica za validaciju laboratorijskih informacionih sistema, ali se u budućnosti očekuje bolja harmonizacija u tom području.

Kroz zahtjeve za povjerljivost i tajnost informacija dobijenih od kupaca, propisana je obaveza sigurnog postupanja sa podacima, naročito za slučajeve kada se sistemi održavaju od strane vanjskih dobavljača, na što su laboratorije obratile posebnu pažnju kroz ugovore sa dobavljačima.

Informaciona sigurnost je jedan od rizika u laboratorijama koje imaju implementirane laboratorijske informacione sisteme, a kontrola tog rizika uglavnom uključuje ograničenja pristupa, pravljenje rezervnih kopija, kao i integriranje sa drugim sistemima za informacionu sigurnost.

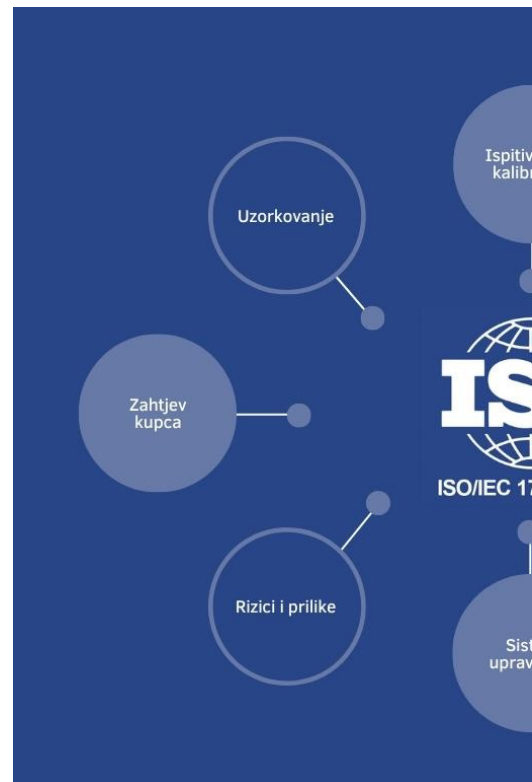
Rizici i prilike

Zahtjev za postupanje sa rizicima i prilikama laboratorije su implementirale koristeći priznate metodologije, koje su u većini kombinirale kvantitativne procjene vjerovatnoće pojavljivanja i uticaja potencijalnog rizika. Procjene rizika su obavezno uključivale i kontinuirano praćenje rizika po nepristrasnost. Laboratorije su kao prilike uglavnom prepoznale proširivanje područja rada uvođenjem novih metoda ispitivanja i kalibracija.

Procesni pristup: od uzorka do izvješća

U novom izdanju standarda uzorkovanje je jasnije definirano, pri čemu također može biti tretirano i kao samostalna laboratorijska aktivnost. Procjena doprinosa mjernoj nesigurnosti koji potiču od uzorkovanja je novi obavezan zahtjev koji su laboratorije implementirale prema smjernicama međunarodnih stručnih organizacija. Zahtjevi za izvještavanje o rezultatima ispitivanja ili kalibracija su jasnije organizirani

i prepoznaju izvještavanje o uzorkovanju, rezultatima ispitivanja ili kalibracija, izjavama o usklađenosti, kao i mišljenjima i tumačenjima. Značajno je poboljšana zaštita integriteta laboratorije zahtjevima za ograđivanje od odgovornosti za podatke dobijene od kupca, uključujući i slučajeve kada ti podaci imaju uticaja na rezultate koji se izdaju.

Dodatno, zahtjevi za definiranje pravila odlučivanja sa kupcem već u fazi preispitivanja zahtjeva, osiguravaju zaštitu integriteta laboratorije u slučaju prigovora na izdate izjave o usklađenosti. Nivo rizika u vezi sa odlučivanjem u graničnim slučajevima, kada se rezultat sa mjernom nesigurnošću preklapa sa propisanim limitom za donošenje odluke, mora se usaglasiti sa kupcem prije početka laboratorijskih aktivnosti.

Osvrt na tranziciju iz ugla akreditacionog tijela

Akreditaciona tijela su u vezi sa ocjenjivanjem prema novom izdanju standarda ISO/IEC 17025:2017 provela specifične obuke i harmonizaciju rada ocjenitelja i eksperata, što se uglavnom odnosilo na metodologije analize rizika, metodologije procjene mjerne nesigurnosti koja potiče od uzorkovanja te primjenu pravila odlučivanja.

Osvrtom na implementaciju novog izdanja standarda može se primijetiti da ključni zahtjevi koji se odnose na kvalitet rezultata ispitivanja i kalibracija nisu doživjeli značajne promjene, npr. ostvarivanje mjeriteljske sljedivosti, osiguranje kvaliteta rezultata ispitivanja internim tehnikama i učešćem u međulaboratorijskim poređenjima. Ova činjenica potvrđuje da je implementacija standarda ISO/IEC 17025 dugoročno jedan od najpouzdanijih alata za osiguranje povjerenja u rezultate laboratorijskih ispitivanja i kalibracija, a time i za osiguravanje povjerenja u kvalitet proizvoda i usluga na tržištu.

Princip „jednom ispitano – prihvaćeno svugdje“ omogućen je implementacijom međunarodnih sporazuma o prepoznavanju. Na osnovu petogodišnjeg iskustva u implementaciji standarda ISO/IEC 17025:2017 može se zaključiti da uspješna harmonizacija u njegovoj primjeni i dalje ostaje temelj za međunarodno priznavanje rezultata ispitivanja i kalibracija sa širokom primjenom u brojnim tehničkim područjima.

Standard ISO 15189:2022

Novo izdanje

Novo izdanje standarda ISO 15189 objavljeno je u decembru 2022. godine kao međunarodni standard ISO 15189:2022. U BiH će biti dostupan u narednom periodu kao BAS EN ISO 15189:2023 Medicinske laboratorije - Zahtjevi za kvalitet i kompetentnost.

Šta je novo, šta je drugačije?

Poglavlja standarda su reorganizirana, usklađena sa revidiranim ISO 9001:2015, što je, ne tako davno, dovelo i do revizije ISO/IEC 17025. Sastavni dio novog standarda su i zahtjevi za kvalitet i kompetentnost koji se odnose na „Ispitivanje uz pacijenta“ (POCT). Zahtjevi za kvalitet i kompetentnost POCT-a prethodno su bili definirani u standardu ISO 22870:2016 Ispitivanje uz pacijenta (POCT) – Zahtjevi za kvalitet i kompetenciju (BAS EN ISO 22870:2018), koji su sada integrirani u novu verziju ISO 15189:2022, u Aneksu A koji sadrži dodatne zahtjeve.

Novi standard je zasnovan na riziku, fokusiran na pacijenta i podstiče kontinuirano poboljšanje u medicinskim laboratorijima. Uvod u standard jasno daje do znanja da je ovaj standard usmjeren na pacijenta. Zahtjevi su postavljeni na način koji osigurava da je rizik za pacijente centralni fokus uspostavljenog sistema upravljanja kvalitetom u laboratoriji.

Prelazni period

Period za prelazak sa stare na novu verziju standarda određen je odlukom ILAC-a do 5. decembra 2025. Svim akreditiranim medicinskim laboratorijama se preporučuje da, nakon nabavke novog izdanja standarda, pokrenu pripreme za prelazak na novo izdanje. U tu svrhu BATA-a će uspostaviti plan tranzicije sa stare na novu verziju i održavanje potrebnih obuka za sve relevantne učesnike uključene u Sistem akreditiranja Bosne i Hercegovine (ocjenitelji, tijela,...).

Dizajn sistema upravljanja kvalitetom prema novom ISO 15189:2022

Zahtjevi za procese sistema upravljanja kvalitetom (QMS), dati u Aneksu C, također su značajno revidirani. Poglavlja su reorganizirana, podijeljena na manje dijelove, a neki zahtjevi za QMS su znatno detaljniji u odnosu na raniju verziju.

Implementacija zahtjeva ISO 15189:2022 i naknadna akreditacija laboratorije imaju za cilj osiguranje kvaliteta i kompetentnosti u medicinskoj laboratoriji. Cilj revidiranog izdanja ISO 15189:2022 usmjeren je na zaštitu, sigurnost i dobrobit pacijenata, povećanje kvaliteta i kompetentnosti laboratorija i poboljšanje uporedivosti akreditiranih laboratorija i njihovih rezultata ispitivanja.

Standard se, također, više fokusira na upravljanje rizikom i usklađen je sa zahtjevima standarda ISO 22367:2020 (Medicinske laboratorije – Primjena upravljanja rizikom u medicinskim laboratorijama). Planiranje, implementacija i pokazivanje djelotvornosti mjera preduzetih za ublažavanje potencijalnih rizika imaju za cilj smanjenje potencijalne

Norma ISO 15189:2022

Novo izdanje

štetete za pacijente, laboratorijsko osoblje i treću stranu. Pored pacijenata i zdravstvenih ustanova, zainteresirane strane uključuju javnost, zakonodavca i druge zainteresirane strane koje svaka laboratorija mora sama identificirati.

Tema upravljanja rizikom je bitna i za korektivne i preventivne akcije. Standard ima za cilj povećanje kvaliteta izdatih rezultata, osiguranje njihove validnost i izbjegavanje izdavanja netačnih rezultata.

Rizici se sada spominju u većini značajnih zahtjeva, a postupanje sa rizicima i prilikama dato je u tč. 8.5, sa naglaskom na smanjenje rizika po pacijente i prilike usmjerene na poboljšanje.

Nova verzija ISO 15189:2022 je usmjerena i na kompetencije rukovodstva i cjelokupnog osoblja laboratorija. Očekuje se da akreditirana laboratorija kontinuirano i dokazivo ispunjava zahtjeve svojih zainteresiranih strana.

Zaključak

Sat otkucava... Prelazni period za implementaciju novog ISO 15189:2022 određen je za 5. decembar 2025. godine. Krenimo s analizom, identifikacijom promjena u zahtjevima koji su relevantni i planiranjem neophodnih prilagođavanja za Vašu laboratoriju.

U skladu sa trendovima smanjenja štetnog uticaja kompanija na okoliš u smislu potrošnje energije, utroška vode, količine i vrste otpada, aktuelna je i tema održivog upravljanja u laboratorijama. Pojedine studije su pokazale da je potrošnja energije u laboratorijama visoka, pri čemu najveći utrošci potiču od rada digestora, zamrzivača za ultra-niske temperature, instrumenata koji moraju kontinuirano raditi itd. Također, prepoznato je da u laboratorijama nastaju velike količine otpada od plastike za jednokratnu upotrebu, naročito kod bioloških i medicinskih laboratorija (npr. rukavice, nastavci za pipete itd).

Postoje specifični programi (inicijative) koji podržavaju akcije u smjeru održivosti i stvaranja „zelenih“ laboratorija, npr. „My Green Lab“, UNIDO Green Chemistry itd. Kao strategije za smanjenje potrošnje energije koristi se dizajn laboratorijskih objekata, korištenje „smart“ digitalnih tehnologija, recikliranje određenih vrsta otpadnih materijala, isključivanje opreme u vremenu kada se ne koristi, prelazak na obnovljive izvore energije itd. Udruženja zelenih laboratorija istražuju mogućnosti korištenja zamrzivača za ultra-niske temperature na temperaturi -70°C umjesto na -80°C (inicijativa pod nazivom „-70 is the new -80“, čime se može uštediti 30 – 40 % energije).

Aktivna su udruženja koje se bave pitanjima održivog rada u laboratorijama, npr. Evropsko udruženje održivih laboratorija „Egnaton“. Očekuje se da ovakva inicijativa zaživi i u laboratorijama u Bosni i Hercegovini, a početni korak je podizanje svijesti o postojanju mogućnosti povećanja održivosti u laboratorijama.

1. Analiza

Mjerenje potrošnje energije, vode, potrošnog materijala za jednokratnu upotrebu, itd.

2. Identifikacija

Prepoznavanje prilika u operativim postupcima u laboratoriji koje mogu smanjiti potrošnju.

3. Plan akcija

Razvoj plana akcija koje se mogu implementirati u svakodnevni rad laboratorije.

SABiH u b

20

179

**Akreditiranih
tijela**

135

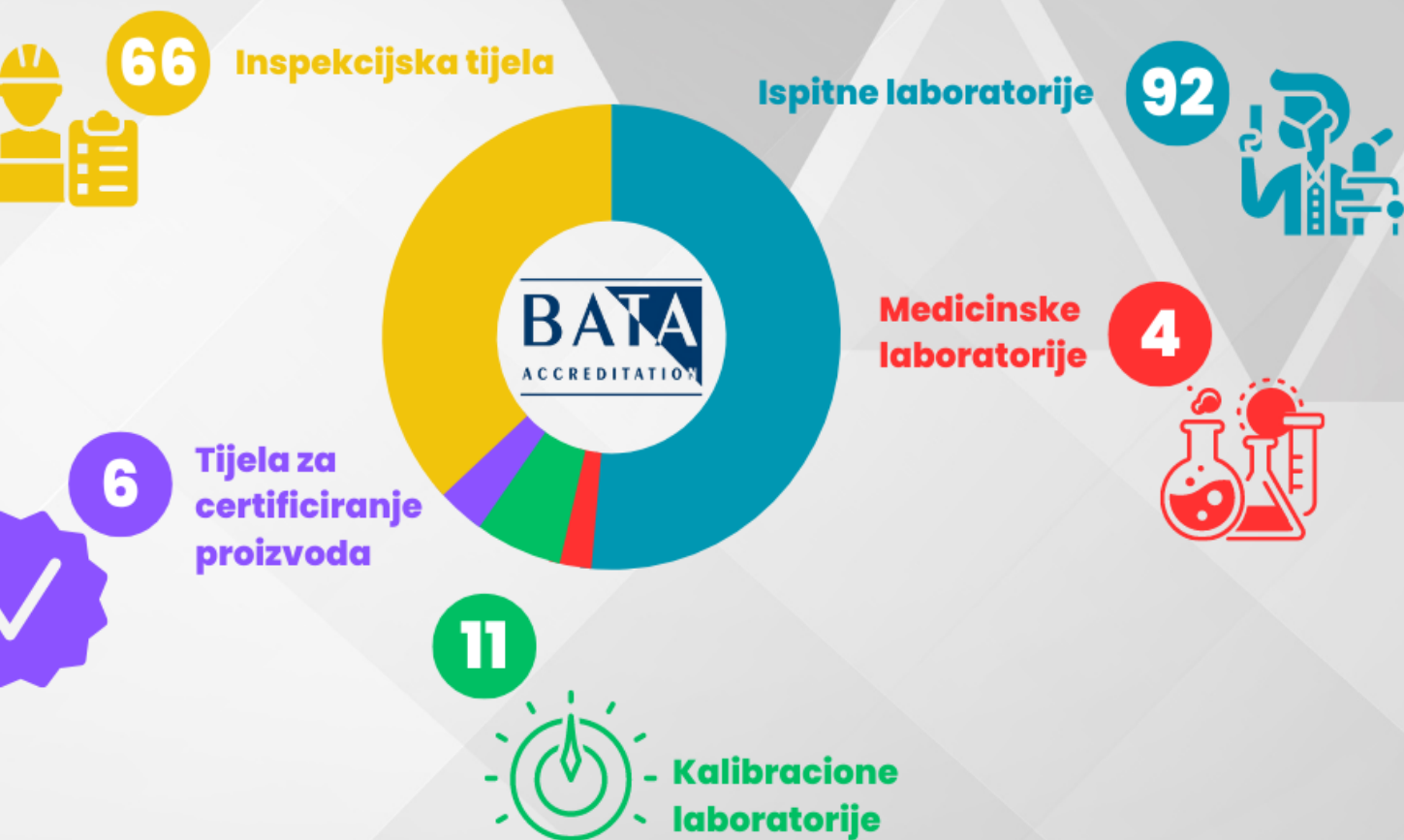
**Provedenih
ocjenjivanja**

15

**Novih
akreditacija**

BATA je EA MLA potpisnik u područjima: ispitivanja (EN ISO/IEC 17025, EN ISO 15189) – kalibraci

Projekama 22.

je (EN ISO/IEC 17025) - inspekcije (EN ISO/IEC 17020) - certifikacije proizvoda (EN ISO/IEC 17065)

Međunarodne organizacije za saradnju u oblasti akreditacije IAF i ILAC ponovno se okupljaju 9. juna, kako bi obilježile Svjetski dan akreditacije. Tema obilježavanja za 2023. je

„Akreditacija: Podrška budućnosti globalne trgovine“

i ima za cilj skrenuti pažnju na to kako se akreditacija i ocjenjivanje usklađenosti prilagođavaju tehnološkom napretku, promjenama u ponašanju potrošača i regulatornom ambijentu, novim mehanizmima povjerenja i promjenjivim poslovnim modelima.

Koji faktori utječu na globalnu trgovinu?

Integritet proizvoda se preispituje više nego ikada prije, a izloženost riziku poslovanja vlasnika brenda je u porastu, iz više razloga:

Lanci opskrbe su sve složeniji, a postoje dokazi o rastućoj nepodudarnosti u regulativi

Geopolitički faktori, kao što su oružani sukobi i globalna pandemija, utječu na nabavku sirovina i remete utvrđene metode osiguranja kvalitete

Rastuća zabrinutost vezana za cyber sigurnost, umjetnu inteligenciju, zaštitu podataka, prevaru i autentičnost proizvoda

Svijest potrošača o održivosti, porijeklu, zdravlju i etici je u porastu što brendove prisiljava da obrate veću pažnju na svoje mreže snabdjevanja

Transparentnost koju omogućavaju tehnologija i komunikacijske mreže mijenja način na koji se povjerenje zadobija i gubi

Povjerenje je osnovni element trgovinskih odnosa, bez obzira na to je li riječ o trgovini u okviru državnih granica ili sa drugim zemljama. Privrede širom svijeta već dugo se oslanjaju na integrirani sistem standarda, propisa, mjeriteljstva i akreditiranog ocjenjivanja usklađenosti u stvaranju infrastrukture kvaliteta. Zahvaljujući ovom integriranom sistemu, koji potrošačima, preduzećima i regulatorima koji nabavljaju robu i usluge garantira da će dobiti ono što očekuju, stvoreno je povjerenje neophodno za podršku trgovini.

Infrastrukture kvaliteta koje garantiraju povjerenje i uklanjaju tehničke prepreke trgovini (TPT) omogućavaju preduzećima izlazak na šire međunarodno tržište, dok istovremeno unapređuju kvalitet i sigurnost uvoza iz tih privreda.

Podrška potrebama regulatora

Rastuća očekivanja potrošača u pogledu rokova isporuke, proširenja asortimana proizvoda i usluga, kao i drugih, za njih značajnih elemenata, dovode do veće složenosti lanaca snabdijevanja te su preduzeća primorana da unaprijede upravljanje mrežama snabdijevanja i njihov nadzor.

Međunarodna federacija računovođa procjenjuje da troškovi usljed regulatornih odstupanja u prosjeku iznose 5-10% godišnjeg poslovnog prometa, pri čemu većina anketiranih preduzeća navodi da to utiče na smanjenje mogućnosti ulaganja u upravljanje rizikom.

Standardi, mjeriteljstvo i akreditacija pružaju osnovu za globalnu trgovinu zahvaljujući tome što smanjuju troškove transakcija i osiguravaju zajedničke referentne tačke. Predstavljaju svojevrsan pasoš povjerenja koji osigurava cirkulaciju roba i usluga između zemalja bez potrebe za dodatnim ispitivanjem, inspekcijom, certifikacijom, validacijom ili verifikacijom u zemlji uvoznici.

Također se uvode u sve širi spektar politika kao podrška regulativi, uključujući tehničku

ispravnost proizvoda, dobro upravljanje, klimatske promjene, energente... Organizacije poput Svjetske trgovinske organizacije (STO), Organizacije Ujedinjenih naroda za industrijski razvoj (UNIDO) i OECD-a ističu da veće preuzimanje međunarodnih standarda u državne okvire i njihovo poštovanje mogu doprinijeti većoj regulatornoj usklađenosti u svijetu.

Prilagođavanje promjenjivom svijetu

Do sada nezabilježene okolnosti vezane za pandemiju dovele su do pojave novih rizika i izazova u globalnim lancima snabdijevanja, a što je preduzeća primoralo da postanu otpornija i agilnija u suočavanju s manjkom radne snage, nestašicom sirovina, inflatornim pritiscima i promjenama u lancima snabdijevanja. Ograničenje kretanja je, također, uticalo i na postojeće modele osiguranja kvaliteta.

Veća upotreba tehnika audita, ocjenjivanja i evaluacije na daljinu tokom pandemije jedan je od primjera prilagođavanja akreditacije i ocjenjivanja usklađenosti u cilju očuvanja stepena povjerenja i fluidnosti lanca snabdijevanja. U anketi koju su zajednički proveli Međunarodna organizacija za standardizaciju (ISO), Međunarodna organizacija za saradnju u području akreditiranja laboratorija (ILAC) i IAF 91,5% ispitanika je odgovorilo da se slaže ili djelimično slaže da će veća primjena tehnika rada na daljinu i spremnost na promjenu stimulirati primjenu novih postupaka audita/ocjenjivanja/evaluacije.

Institut za akreditiranje Bosne i Hercegovine je u periodu pandemije intenzivno koristio ocjenjivanje na daljinu. U skladu sa ISO/IEC 17011:2017, ako ocjenjivanje na licu mjesta iz nekog razloga nije izvodljivo, BATA je propisala mogućnost provođenja ocjenjivanja nekom drugom tehnikom kojom se postiže isti cilj kao ocjenjivanjem na licu mjesta (npr. ocjenjivanje na daljinu).

Pored tehnika rada na daljinu i/ili na licu mjesta, vizija drugih novih tehnika ukazuje na daljnji razvoj audita zahvaljujući primjeni senzora, izvora podataka i brojnih drugih faktora koji vode ka daljnjem razvoju auditiranja. To će dati veću vrijednost i korist korisnicima audita, a još više onima koji ovo prihvate kao način osiguranja kvaliteta i unapređenja poslovanja. UNIDO obrađuje ove teme u svojoj publikaciji „Pametna infrastruktura kvaliteta za održivost“ u kojoj se govori o načinu na koji digitalne tehnologije i inovacije transformiraju infrastrukturu kvaliteta i njene organizacije u nešto što se zove „pametna infrastruktura kvaliteta“ mijenjajući način njihovog rada, unapređujući njihovu efikasnost i omogućavajući nove vrste usluga.

Primjena tehnologije koja omogućava rad na daljinu u cilju unapređenja rezultata audita

Anketa koju su zajednički proveli IAF, ILAC i ISO pokazala je da značajna većina prednost daje auditima, ocjenjivanjima i/ili evaluacijama na daljinu ili kombiniranim auditima, ocjenjivanjima i/ili evaluacijama. Na osnovu odgovora dobijenih od preko 4.000 različitih aktera iz područja ocjenjivanja usklađenosti, jasno je utvrđeno postojanje stava da aktivnosti na daljinu pružaju isti stepen povjerenja kao one koje se provode na licu mjesta te bi većina ispitanika željela da se s ovakvom ili većom primjenom aktivnosti na daljinu nastavi i u budućnosti.

Ispitanici su naveli brojne prednosti rada na daljinu, uključujući uštedu vremena i novca koji se troše na putovanja, efikasno iskorištavanje vremena tokom ocjenjivanja, kao i smanjenje karbonskog otiska.

Omogućavanje povjerenja u inovacije i nove tehnologije

Uvođenje novih tehnologija je u porastu. Premda se većina poslova u okviru međunarodne trgovine još uvijek odvija u papirnoj formi, procjenjuje se da je, zahvaljujući digitalizaciji, u protekloj deceniji zabilježen porast globalnog BDP-a od cca 10%. Prema STO troškovi međunarodne trgovine smanjeni su za 15% u periodu između 1996. i 2014. godine, a nove tehnologije će igrati ključnu ulogu u njihovom daljnjem snižavanju. Međutim, nove tehnologije donose i nove prijetnje i izazove u upravljanju. Došlo je do eksponencijalnog rasta sajber kriminala što uzrokuje bilionske štete svjetskoj privredi.

Pojava umjetne inteligencije i blockchain tehnologije uslovlila je izradu brojnih standarda i protokola. Jedna od globalnih anketa pokazala je da regulatorna nesigurnost i nepostojanje povjerenja kod korisnika predstavljaju najveće prepreke za njeno uvođenje. U anketi su također izražene i određene sumnje zbog potencijalnog nepostojanja standardizacije i interoperabilnosti kod blockchain tehnologije.

Države i organizacije počinju regulirati ove tehnologije. Na primjer, Akt o umjetnoj inteligenciji Evropske unije ima za cilj da uspostavi prvu sveobuhvatnu regulatornu šemu za primjenu umjetne inteligencije.

Pametna proizvodnja pomoću novih, naprednih tehnologija kojima se povećava efikasnost tradicionalnih proizvodnih procesa doprinijela je stvaranju agilnije industrijske baze koja podstiče stvaranje pametnih i održivih lanaca vrijednosti koji primjenjuju strategije zasnovane na tehnologiji kroz korištenje automatizacije,

velikih podataka, modeliranja, povezane opreme i drugih tehnologija za praćenje proizvodnih procesa i povećanje efikasnosti.

Akreditirano ocjenjivanje usklađenosti već garantira povjerenje u osiguranje kvaliteta roba i usluga u brojnim područjima u kojima se koriste blockchain tehnologija i umjetna inteligencija. U tim područjima se poštuju slični principi vezani za transparentne procese i sljedivu verifikaciju. Uvedeni standardi poput ISO/IEC 27001 identificiraju i upravljaju rizikom svih poslovnih podataka koji se čuvaju u elektronskoj formi, na papiru ili čak kod dobavljača treće strane.

U Bosni i Hercegovini ne postoji registar sa podacima o broju kompanija koje su certificirane prema ISO/IEC 27001, ali se bilježi sve veći interes za sertifikacijom u ovom području.

Institut za akreditiranje Bosne i Hercegovine učestvuje aktivnostima programa “Aktivnosti za anti-korupciju i integritet” koji je podržan od USAID, a implementiran od strane Međunarodne fondacije za izborne sisteme (IFES) i s predstavnicima akreditacijskih agencija iz susjednih zemalja razmjenjuje ideje i razgovara o mogućim inicijativama za implementaciju ISO 37001 Sistem upravljanja za borbu protiv korupcije. Cilj je ravnopravno, sa svim zainteresiranim u procesu akreditacije, a posebno s akreditiranim tijelima i tijelima koja su u procesu akreditacije, pratiti zahtjeve novih sistema i tehnologija i istovremeno osigurati informacijsku sigurnost, sagledavajući mogućnosti digitalne transformacije i zajedno uspostavljajući najbolje prakse implementacije ISO/IEC 27001.

UNIDO publikacija „Unaprjeđenje ocjenjivanja usklađenosti za novo digitalno doba“ detaljnije obrađuje izazove i prilike za akreditirano ocjenjivanje usklađenosti u četvrtoj industrijskoj revoluciji. O ovoj temi je, također, bilo riječi i u ILAC-ovom i IAF-ovom podcastu u kojem je analizirana uloga tehnologije u pružanju pouzdanog, efektivnog i vrijednog ocjenjivanja usklađenosti.

Šta kaže ChatGPT?

Kada smo pitali OpenAI chatbot kako akreditacija može doprinijeti razvoju privrede u budućnosti, dobili smo odgovor koji uključuje:

Doprinos inovacijama i napretku

Sistemi akreditiranja mogu doprinijeti u garantiranju da novi proizvodi, usluge i tehnologije ispunjavaju određene standarde kvaliteta i sigurnosti čime se podstiču inovacije i napredak.

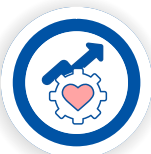
Promoviranje održivosti

Akreditacija se može koristiti kao garancija da preduzeća i organizacije posluju na ekološki i održiv način što doprinosi smanjivanju negativnih uticaja na okoliš i promoviranju održivog privrednog rasta.

Olakšavanje globalne trgovine

Akreditacija se može koristiti kao dokaz da roba i usluge ispunjavaju određene međunarodne standarde čime se preduzećima olakšava učešće u globalnoj trgovini i širenje tržišta.

Unapređenje kvalitete života

Akreditacija se može koristiti kao garancija da proizvodi i usluge, poput zdravstvene zaštite i obrazovanja, ispunjavaju određene standarde čime se unapređuje kvalitet života ljudi i doprinosi ukupnom privrednom rastu.

Stvaranje kvalificirane radne snage

Programi akreditiranja se mogu koristiti za osiguranje da radnici posjeduju kvalifikacije i vještine neophodne za efektivno obavljanje posla čime se povećava produktivnost i konkurentnost i doprinosi stvaranju kvalificirane radne snage za privredu budućnosti.

Pojava svjesnog potrošača

Sve veći broj potrošača obraća pažnju na porijeklo robe koju kupuju. Ne žele kupovinom nenamjerno financirati sisteme eksploatacije ljudi i uništavanje prirode. To je dovelo do pojave većeg broja šema osiguranja, često pod krinkom etičke trgovine, koje imaju za cilj suzbijanje ovih sumnji. Međutim, sve je očiglednije da ove šeme ne daju zadovoljavajuće rezultate.

Skorašnja anketa koja je provedena na odrasloj populaciji u SAD-u pokazala je da je 66% njih spremno platiti veću cijenu za održive proizvode. Međutim, navodi se da skoro 50% potrošača ili nije upoznato sa obavezama koje su preuzela preduzeća kojima mogu vjerovati ili jednostavno nemaju povjerenja u preduzeća kada je riječ o klimatskim promjenama i održivosti.

Očuvanje povjerenja u lanac snabdijevanja

Transparentnost koju omogućavaju tehnologija i komunikacijske mreže mijenja način na koji se povjerenje zadobija i gubi. Problem lažnih certifikata i certifikacijskih tijela često se sreće u nekim dijelovima svijeta. Pojava sve većeg broja šema u područjima kao što su okolišno, društveno i korporativno upravljanje (ESG) izaziva zabunu, dovodi do optužbi za ekomanipulaciju i razlika između očekivanja zainteresiranih strana i stanja na terenu.

Premda akreditirano ocjenjivanje usklađenosti predstavlja jasnu garanciju povjerenja, preduzimaju se daljnji koraci u cilju prilagođavanja novonastalim potrebama. Na primjer, IAF-ov CertSearch je globalna baza podataka o provjerenim certificiranim sistemima upravljanja koja predstavlja jedinstveni izvor tačnih informacija i otežava izdavanje lažnih certifikata.

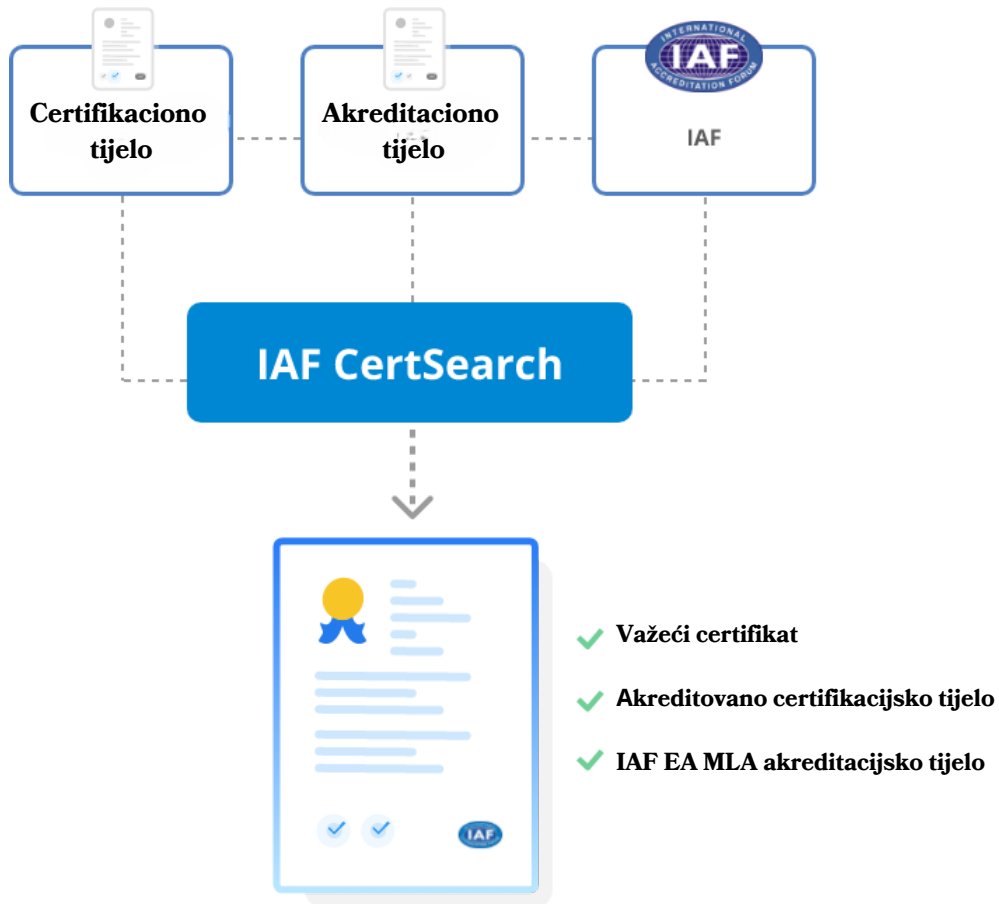
Digitalna provjera akreditirane certifikacije sistema upravljanja gradi povjerenje u globalnu trgovinu upravljanja gradi povjerenje u globalnu trgovinu

IAF CertSearch digitalno provjerava certifikaciju sistema upravljanja organizacija kako bi se utvrdilo da li je certifikat validan i certifikacijsko tijelo koje izdaje certifikat akreditirano za certifikaciju prema datom standardu. Zahvaljujući prikupljanju podataka o certifikaciji u jednoj globalnoj bazi podataka, postupak provjere je jednostavniji i efikasniji. Ova besplatna usluga poboljšava proces upravljanja lancem snabdijevanja i doprinosi smanjivanju tehničkih prepreka trgovini, kako u zemlji, tako i u inostranstvu.

Prikupljanje i digitalizacija informacija o ocjenjivanju usklađenosti u jednom sigurnom, priznatom izvoru omogućava relevantnim akterima provjeru valjanosti bilo gdje i bilo kada. Time se ubrzava proces provjere, stvara lanac sljedivosti i doprinosi lakšem prepoznavanju problematičnih slučajeva. Početkom 2023. godine u IAF CertSearch bazi bilo je preko 820.000 certifikata iz 72 zemlje.

Pouzdana lanci snabdijevanja su osnovni element modernog poslovanja, naročito kada je riječ o vanjskoj trgovini. Mogućnost provjere da potencijalni dobavljači imaju neophodnu akreditiranu certifikaciju ključni je korak u razvijanju pouzdane mreže.

Zaključak

Iako standardi i akreditacija imaju pozitivan uticaj na trgovinu, kako unutrašnju, tako i vanjsku, postoji potreba za stalnim unapređenjem radi ispunjavanja promjenjivih zahtjeva industrije i pružanja podrške našim budućim sistemima trgovine. Standardi i akreditacija također igraju ključnu ulogu u ostvarivanju samoodrživih razvojnih ciljeva (SDG) vezanih za trgovinu:

Tema Svjetskog dana akreditacije 2023. odabrana je s ciljem predstavljanja kako se nacionalne i globalne infrastrukture kvaliteta prilagođavaju tehnološkom napretku, promjeni u ponašanju potrošača i regulatornom ambijentu, novim mehanizmima povjerenja i promjenjivim modelima poslovanja.

Bosna i Hercegovina se suočava s dodatnim izazovima, ali i prilikama na svom putu ka integraciji u Evropsku uniju i globalno tržište. Akreditacija pruža sredstvo za prevladavanje tih izazova i iskorištavanje prilika. Kroz usklađivanje sa međunarodnim standardima i praksama, organizacije mogu poboljšati svoju konkurentnost, povećati trgovinske mogućnosti i otvoriti nova tržišta. Akreditacija pruža viši stepen kvaliteta i za domaće potrošače osiguravajući da proizvodi i usluge koje koriste zadovoljavaju visoke, međunarodno prihvaćene standarde.

Kako bi se osigurala djelotvorna podrška budućnosti globalne trgovine putem akreditacije, potrebno je kontinuirano ulagati u razvoj i jačanje kapaciteta nacionalnog tijela za akreditaciju. To uključuje kontinuirano osposobljavanje osoblja, primjenu naprednih tehnologija i redovno usklađivanje s međunarodnim standardima. Važno je održavati saradnju i sa relevantnim međunarodnim organizacijama i partnerima kako bi se omogućila razmjena znanja i iskustava.

Ulaganje u akreditaciju dugoročno će pomoći bosanskohercegovačkim organizacijama da postanu konkurentnije na globalnom tržištu te doprinijeti jačanju povjerenja među trgovinskim partnerima i potrošačima. Kroz unapređenje sistema akreditiranja, Bosna i Hercegovina može poboljšati svoj ugled i postati poznata kao pouzdan izvor visokokvalitetnih proizvoda i usluga.

Dodatne informacije

Na stranici www.publicsectorassurance.org (ili skeniranjem QR koda) možete pogledati primjere kako državni organi, lokalni organi i regulatori u svijetu koriste akreditirano ocjenjivanje usklađenosti radi ostvarivanja pozitivnih rezultata.

WORLD ACCREDITATION DAY

ACCREDITATION:
SUPPORTING THE FUTURE OF GLOBAL TRADE

09 June 2023

#WAD2023

Institut za akreditiranje Bosne i Hercegovine
Bulevar Meše Selimović 95/II Lamela C, 71000 Sarajevo
Tel: +387 33 721 310 | Fax: +387 33 721 311 | email: info@bata.gov.ba
www.bata.gov.ba | www.twitter.com/BATABIH

